

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Венетка Иванова Кацарска, гост-преподавател в Тракийски университет,
Педагогически факултет, гр. Стара Загора

Относно: Представените материали на Анастасия Карадзоглу за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование
1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Специална педагогика”

Тема на дисертацията: „Дидактически модели в обучението на деца от аутистичния спектър (13-16-годишна възраст)”

Научен ръководител: Проф. д.п.н. Добринка Тодорина

Консултант: Гл. ас. д-р Милена Левунлиева

Рецензията е изготвена на базата на представените материали:

- Дисертационен труд;
- Автореферат;
- Списък на публикациите;
- CV.

Съобразена е с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и тези на Югозападния университет „Н. Рилски”, гр. Благоевград.

Общо представяне на докторанта и актуалност на изследването

Анастасия Карадзоглу е бакалавър от Университета в Крит по специалността „Теория и методология на социалните науки” и магистър по педагогика на Университета Ексетър, Обединеното кралство. Магистърската ѝ дипломна работа е била свързана със специалната педагогика, като Анастасия Карадзоглу е натрупала още в рамките на магистратурата си и практически опит в работата с деца със специални образователни потребности. Впоследствие в периода 2009 г. - 2018 г. е работила в различни специализирани училища, създавайки учебни програми и индивидуални обучителни планове за деца с най-разнообразни специални образователни потребности, подготвяйки тези деца за интеграция в масови класове и консултирайки техните родители. През същия период е взела участие в 15 научни семинара, конференции, работни групи и работилници, посветени най-вече на различни аспекти на специалната педагогика. Има четири публикации, три от които са свързани с изучаването на деца от аутистичния спектър, а една – с работата на специалния педагог за постигане на интегрирана класна стая.

Анастасия Карадзоглу завършва успешно през 2018 г. обучението си в докторска програма „Специална педагогика” (на английски език) и е отчислена с право на защита. Полученото образование, както и участието ѝ в редица научни конференции и полученият опит като цяло са позволили на докторантката Анастасия Карадзоглу да насочи вниманието и изследователската си дейност към изключително актуална тема. Оценявам положително умението на докторантката, под ръководството на научния си ръководител – проф. д.п.н. Добринка Тодорина, да обоснове избора на темата и нейната актуалност: затрудненията на учениците при работа с учебници и пособия, предназначени за масовите класове, липсата на такива с диференцирано и пригодно за нуждите на учениците от аутистичния спектър, както и недостатъчни разработки със сходен на настоящето изследване обект и предмет.

Приемам обосноваването на темата за коректно.

Предприетото изследване от Анастасия Карадзоглу, под научното ръководство на проф. д.п.н. Добринка Тодорина и консултирано от гл. ас. д-р Милена Левунлиева, е описано в дисертационен труд, който включва общо 303 страници, от тях 196 страници текст. Включени са и приложения и литературна справка.

Структурата на съдържанието включва: Увод, три глави, Заключение, изводи, препоръки и перспективи, Литература и Приложения.

Обемът и структурата намирам за приемливи за такъв вид изследвания.

Анализът на изследването и цялостното му описание в дисертационния труд е придружено от голям брой таблици, графики и фигури, което не само улеснява тяхното възприемане, но и убеждава в коректността и достоверността на данните.

Приложената литературна справка е богата – 253 литературни източника на английски и гръцки език и 4 на български автори.

Препоръчително е да бъдат включени повече публикации на български език (например, на авторите Д. Цокова, Ж. Стойкова, Г. Тодорова-Маркова и Антеа Милър и др.), в чиито трудове се обсъждат важни въпроси, свързани с децата от аутистичния спектър.

Като цяло оценявам положително научната осведоменост на докторантката.

Концепция на изследването

Изследването, осъществено от докторант Анастасия Карадзоглу, под ръководството на нейния научен ръководител – проф. д.п.н. Добринка Тодорина, е базирано на ясна концепция.

В съответствие с избраната тема докторантката коректно е определила обектите, предмета, целта, хипотезата, а също и методологията, методиката, методите, процедурите и етапите на предприетото изследване.

Положително оценявам не само коректното формулиране на компонентите на концептуалната рамка, но и тяхната свързаност.

Дисертационният труд е продуктивно ориентиран – целта е „Да се разработи дидактически модел на основата на използването на комикси в обучението, който да доведе до по-добри образователни резултати на децата от аутистичния спектър, подобряване на тяхното поведение и умения за емпатия”.

Хипотезата и целта са пряко свързани. Предполага се, че прилагането на разработения от докторантката дидактически модел ще доведе до по-добри образователни резултати, подобряване на поведението им и умения за емпатия.

Хипотезата е детайлизирана – описани са предположенията в по-конкретен план. Намирам това за уместно.

Липсата на алтернативна хипотеза не намирам за недостатък. По същество е важно доказването или недоказването на една хипотеза. Увлечението напоследък до формулирането на голям брой хипотези от някои автори без нужда за това, намирам за излишно.

Съществена част от концептуалната рамка на изследването е неговата добре изяснена методологическа основа и методите.

Ясно са очертани етапите на дисертационното изследване.

Участниците в него, според мен, съставляват достатъчен брой, като се има предвид честотата на този тип нарушение от една страна и от друга – ограничената в рамките на 13-16 години група от ученици с аутизъм.

Приятно впечатление прави описанието на критериите за подбор на учениците – участници в изследването. Всички се обучават в училище за деца със специални образователни потребности в Гърция и са диагностицирани като деца от аутистичния спектър. Би било полезно да се посочат и повече данни за спектъра на нарушението. Известно е, че особеностите на децата с различни синдроми варират в широки граници – от значителни затруднения до сравнително по-леки. Богата е и палитерата от видовете аутизъм – Класически аутизъм, Атипичен аутизъм, Синдром на Канер, Синдром на Аспергер, Лек X синдром, Синдром на Рет и други. При някои от видовете е налична и умствена изостаналост. Има различия и по отношение на владенето на езиковите правила, комуникативната компетентност и комуникативното поведение, а също и по отношение на академичното учене. Затова и би било полезно да се изясни по-подробно картината на участниците в експеримента в този аспект.

Дисертационният труд има данни и за останалите участници в изследването – родители и специалисти с опит в обучението на разглежданата група деца.

Добре е описан и инструментариумът, използван в изследването. Цялостно е представен в приложенията.

Теоретична част на изследването

Теоретичната част като база на емпиричното проучване е представена в първа глава. В нея компетентно са анализирани и описани специфичните характеристики, теорията на менталните състояния, дидактически модели и различни образователни средства. Вниманието на докторантката е фокусирано върху най-важните специфични характеристики – особености на социалните отношения и взаимодействия, на комуникацията, на емоционалната интелигентност, на фантазията и поведението.

Авторът на дисертационния труд не се ограничава само в рамките на „триъгълника на дефицитите“ и разглежда в по-широк план особеностите на децата от аутистичния спектър. Това намирам за полезно и допринасящо за обогатяване на

теорията. Би могло обаче, да се опише по-детайлно въпросът за реципрочността на комуникацията при тези деца.

Докторантката Анастасия Карадзоглу манифестира компетентност при разглеждането на менталните състояния и като цяло обяснява добре процесите, свързани с ученето на децата от аутистичния спектър. Като анализира специализираната литература, докторантката обсъжда въпроси като: когнитивни функции, затруднения при разбиране на текст, дефицити в уменията за възприятие и способността за прогнозиране, функциите на паметта и други важни въпроси. Намирам, че докторантката манифестира при разглеждането на тези въпроси ерудираност и коректност. Цитирани са твърдения на известни автори и в много описания личи отношението на автора. Аналогично е обсъждането от автора на дисертационния труд и на дидактически модели и образователни инструменти (PECS, социални истории, компютърни средства).

Оценявам положително уменията на автора не само да манифестира компетентност и ерудираност, но и да откроява връзката между разглеждането на тези въпроси и предприемането на емпиричното проучване от автора.

Бележката ми е по отношение на формулировката в съдържанието на глава втора, където се чете: „дидактическите модели...”. Членуването би следвало да се избегне, защото в теорията са описани и други дидактически модели. Не е необходимо да се описват всички, но заглавието претендира за това.

Като цяло главата е разработена компетентно.

Експериментално изследване и авторски дидактичен модел за обучението на деца от аутистичния спектър чрез използване на комикси

Най-съществената част от дисертационния труд е създаването на иновативен авторски образователен модел чрез използване на комикси.

До създаването му се стига чрез детайлен анализ на комиксите – тяхната същност и използването им. Посочени са важни характеристики на комиксите, които дават основание на автора да предприеме създаването на посочения образователен модел. Положителен момент е съотнасянето на тези характеристики към особеностите на разглежданата група ученици и по-специално – към техните силни страни.

Създаването на авторския дидактичен модел е предшествано от изследване, чиито етапи и цели са добре очертани. Обсъждани са и етичните въпроси – принципи,

анонимност, информирано съгласие за участие в изследването, уважение на детската личност и т.н.

Резултатите от изследването са интерпретирани коректно и в съответствие с предварително заявените критерии и показатели. Така до създаването на модела се стига логично и обосновано. Моделът е изграден върху добре изяснена методологическа основа и съобразен с особеностите на децата, за които е предназначен. Насочен е към:

- Образователни ефекти (по-добри умения за декодиране на информацията чрез комикси) и като цяло – към по-добро академично представяне;
- Подобряване на поведението;
- Умения за показване на емпатия.

Това напълно кореспондира с хипотезата и целите на дисертационния труд.

Авторът не идеализира своя авторски модел. Показани са и затруднения у някои ученици и това може да се обясни с различни причини и особено – с нехомогенността на групата на децата от аутистичния спектър и широко вариращите им особености.

Положителна оценка заслужава липсата на претенция от страна на автора за универсалност на модела и единствения път за образователна промяна, подобряване на поведението и показване на емпатия.

В същото време, чрез апробация на модела е показана неговата годност, приложимост и ефективност. Убедителна е частта от дисертационния труд, в която това е аргументирано. Ползата от съставянето и използването на предложения модел у мен не буди съмнение. Последното се базира на представените конкретни доказателства – количествения и качествен анализ на резултатите от приложението на авторския дидактичен модел КАБЕС в резултат на осъществения дидактически експеримент.

Възниква обаче въпросът: Подходящ ли е този модел за всички деца от аутистичния спектър и може ли той да се прилага при всички деца при аналогичен начин? Това е и моят основен въпрос, който ще задам по-нататък.

Автореферат и публикации

Авторефератът отразява в по-лаконичен вид дисертационния труд. Би могъл да е в малко по-разширен вид (представеният е в обем 52 страници, формат А5).

В автореферата е представено и Резюме на изследването. Би било по-добре то да бъде поместено в края, а не по средата на автореферата, тъй като по същество тази част е обобщаваща.

Публикациите по темата са четири на брой. Всички са свързани с темата на дисертационния труд. Разработени са самостоятелно и са публикувани в периода 2015 г. – 2017 г. в сборници на ЮЗУ „Неофит Рилски”. На сегашния етап оценявам това положително, защото ще дадат възможност на интересуващите се от проблематиката у нас да се запознаят с този ценен дисертационен труд.

Приноси

В резултат на предприетото изследване, докторантката Анастасия Карадзоглу, под научното ръководство на проф. д.п.н. Добринка Тодорина и консултанта гл. ас. д-р Милена Левунлиева, са направени важни научно-теоретични и практико-приложни приноси. Докторантката е формулирала четири на брой. Намирам, че третият и четвъртият биха могли да бъдат обединени – по същество те се отнасят до авторския дидактичен модел. Последният сам по себе си е достатъчен научен принос и за теорията, и за практиката, без да negliжирам и първите два – обогатяването на теорията и изследванията.

Ценността на всеки дисертационен труд се определя до голяма степен от наличието на научни приноси, а в рецензирания от мен докторат те са несъмнено налични.

Критични бележки и въпроси

В текста на рецензията ми вече бяха посочени някои критични бележки.

В по-обобщен вид те се отнасят до:

- По-детайлно изясняване на приложимостта на създадения от автора модел при деца с различни видове аутизъм;
- Обединяване на научните приноси с номера 3 и 4 в един;
- Допълване на литературната справка с източници на български език (някои са посочени в текста);
- В автореферата е посочено Съдържание на дисертационния труд, а би трябвало да се посочи съдържание на автореферата.

Критичните бележки не обезценяват стойността на дисертационния труд.

Въпроси:

1. Как виждате използването на приложения модел при деца от изключително нехомогенната група от аутистичния спектър и особено при деца с умствена изостаналост и неусвоени езикови правила?
2. В автобиографията си посочвате участие в голям брой конференции. Тъй като публикациите Ви са четири на брой, моля, пояснете в какво качество сте участвали в тези конференции (с доклад, като слушател и т.н.)?
3. Как виждате създаването на комикси, свързани с текстовете от учебниците (издаване на учебници с комикси, представяне чрез комикси само на по-трудни за разбиране текстове и т.н.)?

Заклучение

Давам своя положителен вот за присъждането на Анастасия Карадзоглу на образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Специална педагогика”.

Най-важните основания за това са:

1. Успешно завършено образование в докторска програма „Специална педагогика” (на английски език) в ЮЗУ „Неофит Рилски”, гр. Благоевград.
2. Представен за защита продуктивно ориентиран труд.
3. Манифестирани умения за компетентен теоретичен анализ на достигнатото в разглежданата област.
4. Създаден оригинален, иновативен и ценен за теорията и практиката Дидактически модел (КАБЕС) за обучението на деца от аутистичния спектър (13-16-годишна възраст) чрез прилагането на комикси.
5. Доказана ефективност на модела при участниците в изследването.
6. Направени съществени научни приноси.

08.01.2019 г.

Рецензент:

(проф. д-р Венетка Ив. Кацарска)